

Szakály Sándor:

KÉMELHÁRÍTÓK ÉS KÉMELHÁRÍTÁS EGYKORON

Kovács Tamás

A magyar kémelhárítás a II. világháború idején című könyvéről

A SZERZŐRŐL:

Dr. Szakály Sándor (DSc) hadtörténész, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár főigazgatója, a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának kutatóprofesszora

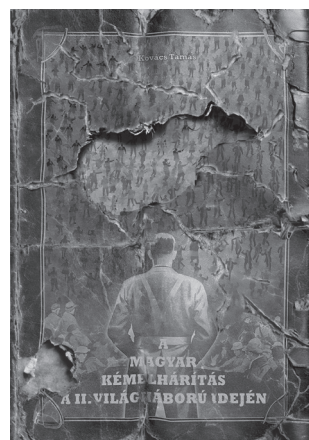
Kovács Tamás a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának habilitált egyetemi docense évek óta foglalkozik a magyar rendvédelmi szervezetek történetének kutatásával, a levéltári dokumentumok feltárásával. Az elért eredményeit tanulmányokban, cikkekben és kötetekben teszi közzé, a legtöbb esetben alapos forrásbázisra, szakirodalomra támaszkodva.

Ez az általánosságban megfogalmazott rövid felvezetés pontosan illik a közelmúltban közreadott, *A magyar kémelhárítás a II. világháború idején* című munkájára is, amelyet a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat „felkérésére” írt meg, gyaníthatóan a korábban elhanyagolt szervezettörténeti területen mutatkozó hiányosságok pótlására.

Aki a hírszerzés és kémelhárítás történetével foglalkozik, az tudja: fontos, hogy az adott szervezet elődeinek történetét – politikai minősítésétől függetlenül – az „utódok” megismerjék, vezetőjének életútja ne legyen ismeretlen a számukra, a hasznosítható módszereket, az elkövetett hibákból levonható tanulságokat „megjegyezzék”.

Az 1919 és 1945 között a magyar állam (a Magyar Királyság) hírszerző és kémelhárító szervezetének – alapvetően a Honvéd Vezérkar főnöke 2. osztály, korabeli rövidítéssel 2. vkf. osztály – történetéről nem túl sokat lehet tudni, ahogy a volt magyar királyi Csendőrség és magyar királyi Rendőrség „ilyen irányú tevékenységéről” sem.

A korabeli iratok jelentős része megsemmisült, illetve megsemmisítették azokat válságos helyzetekben. Az egykori „munkatársak” 1945 után készült kihallgatási jegyzőkönyvei, a többnyire emlékezetből megírt „beszámolók, tanulmányok, szervezettörténetek” nem minden esetben pontosak és teljesek. Ezért is figyelmet érdemlő, hogy Kovács Tamás igyekezett valamennyi elérhető forrástípust hasznosítani munkája elkészítése során. Célszerűnek látta, hogy rövid áttekintést adjon a második világháború éve alatt működött, Magyarországgal hadban álló, illetve vele fegyvertársi viszonyban lévő államok hasonló szervezeteiről is. Ennek köszönhetően betekintést kap(hat) az érdeklődő a brit, az amerikai, a szovjet, a fran-

cia, illetve a német és olasz szolgálatok felépítésébe, működésébe, különös tekintettel azoknak a magyar szervezetekkel való kapcsolatára.

Ezen „kapcsolatok” az ellenséges országok szervezetei esetében általában a Magyarország elleni tevékenységről szólnak, illetve arról, hogy egyik és a másik fél miként is igyekezett információkat szerezni a másiktól, kiket és milyen formában próbáltak meg beszervezni, és volt-e valamilyen kapcsolatfelvétel a szervezetek között.

A magyar hírszerzés, illetve a kémelhárítás – amely 1945 előtt alapvetően a már említett 2. vkf. osztály feladata volt –, 1943 közepétől mutatott komolyabb érdeklődést a nyugati szövetségesek iránt, kapcsolatot keresve velük, Magyarországnak a háborúból történő kiválását elősegítendő.

Kovács Tamás könyvében ismert és kevésbé ismert történeteket mutat be, a források adatai lehetőségeknek megfelelően. A magyar szervek és azok vezetői, egykori munkatársai is „megelevenednek” a kötet lapjain – számos esetben (kisebb-nagyobb) hibás adatokkal... A kötet – meglátásom szerint – alaposabb lektori munkát és szakszerűbb szerkesztést igényelt volna. Az ún. kamenyec-podolszkiji deportálást például kétszer is tárgyalja a szerző, nem tudni, hogy miért. A korabeli szakkifejezések, megnevezések, rendfokozatok, beosztások, nevek sajnos sok helyen pontatlanok, szakszerűtlenek. Például a Honvéd Vezérkar főnökét nem lehet egyszerűen vezérkari főnöknek nevezni, mivel a két kifejezés két egészen más beosztást takar. Nem lehet 1941 augusztusa előtt vezérőrnagy rendfokozatot írni. Ismerni kell a dandár és a vegyesdandár közötti különbséget. Ujváry Dezső isztambuli főkonzultból nem kell Ujvári Dezső isztambuli követet „csinálni”. A nemesi előneveket vagy mindenkinél fel kell tüntetni, vagy senkinél. Felesleges Veress Lajost „Dálnoki Veress”-ezni, Farkas Ferencet „Kisbarnaki Farkas Ferenc”-ezni, Hennyey Gusztáv helyett Hennyei Gusztávot írni, Hatz Ottóból Hátszegi-Hatzot „csinálni”... Sajnos a felsorolt – és a fel nem sorolt – hibák nem emelik a fontos és sok új információt tartalmazó könyv értékét.

Nem tudja a recenzens, hogy az esetleges szűkös határidő nem tette lehetővé a kézirat többszöri alapos átolvasását, vagy az, hogy számos olyan munkára is támaszkodott a szerző, amelyek nem a precizitásukról ismertek. Gondolok itt Hollós Ervin Rendőrség, csendőrség, VKF 2. című kötetére (is), amelyben Sáska Elemér vezérkari alezredeből, az 1. vkf. osztályvezetőjéből ezredes lett, és más beosztást töltött be, mint a valóságban. Kudar Lajos csendőr alezredes, illetve Ferenczy László csendőr alezredes „ezredesítését nem is említve”. Említhető Leopold Bürkner altengernagy, az Abwehr egyik vezetőjének más néven, más beosztásban való szerepeltetése, de elmondható ugyanez Szombathelyi Ferenc esetében is, aki a szerző jóvoltából vezérezredes már akkor, amikor még csak altábornagy, és olyan se-regtest élén áll, aminek más volt a neve. Meskó Arisztid soha nem volt ezredes és a határőrség parancsnoka, ellenben a Határvidéki Rendőrkapitányság (Ungvár) vezetője volt mint rendőrségi tanácsos 1941-ben.

Hain Péter sem rendőr főtanácsos volt, hanem detektív főfelügyelő. A Nádor laktanya neve helyesen Nándor laktanya. Komródy Pál Komporday Pál. Az államfőnek nem volt katonai kabinetfőnöke, ellenben létezett a Magyarország Kormányzója Katonai Irodája főnöke szolgálati beosztás, és az azt betöltő személy 1939-től egyben a főhadsegéd címet is viselte.

Elő-előfordul pontatlan levéltári hivatkozás is, ahogy bizonyos esetekben egy-egy szervezet felépítéséről, személyi beosztásáról inkább a korabeli Magyar Királyi Csendőrség és Rendőrség zsebkönyveire, illetve a Magyarország tisztí cím- és névtárára hagyatkoztam volna, mint az utólagos „rekonstrukciókra”. A korabeli hivatalos kiadványok pontosabbak, hitelesebbek!

Egy-egy könyv ismertetésére vállalkozónak természetesen nem az a feladata, hogy a valós vagy vélt elírásokat, tévedéseket felsorolja, sokkal inkább az, hogy a munka értékeire – és ez a fontosabb! –, ráirányítsa a figyelmet. Ezt tettem az első mondatokban és teszem most is.

Le kell és le is lehet szögezni: Kovács Tamás munkája „első fecske” a magyar kémelhárítás második világháború évei alatti történetének bemutatásában. Egyértelmű, hogy sok új információt kap az olvasó erről a „területről”, amelyek kíváncsivá is teszik és arra sarkallják, hogy még többet tudjon meg erről a „titokzatos világról”. S hogy miként teheti ezt meg? Hozzáolvas Kovács Tamás könyvéhez más munkákat, és e sorok írójához hasonlóan bízik abban, hogy a szerző kibővített, javított, kiegészített formában ismét útjára bocsátja a könyvet, amelyet nemcsak a „szakmabelieknek”, de minden érdeklődőnek érdemes elolvasni!

Végezetül szerény ajánlás a remélt új(abb) kiadáshoz: mellékletben/függelékben célszerű közreadni a szervezeti ábrákat, a kötetben szereplő fontosabb személyek rövid életrajzi adatait, a korabeli dokumentumokat és fotókat.

*Kovács Tamás:
A magyar kémelhárítás a II. világháború idején
Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2023, 239 oldal*